

ПРАВОВА КУЛЬТУРА ПЕДАГОГА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ДУНАЙСЬКОМУ ФАХОВОМУ КОЛЕДЖІ НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

LEGAL CULTURE OF THE TEACHER AS AN IMPORTANT COMPONENT OF PROFESSIONAL COMPETENCE IN THE DANUBE PROFESSIONAL COLLEGE OF THE NATIONAL UNIVERSITY "ODESA MARITIME ACADEMY"

В статті проаналізована та визначена роль правової культури в професійній діяльності сучасного педагогічного працівника; виокремлені основні тенденції досліджень правової культури педагогічних працівників в закладах освіти. Встановлено, що правова культура та професійна компетентність є двома важливими аспектами в професійній діяльності. Правова культура полягає у знанні законодавства та вмінні дотримуватися його в процесі виконання роботи. Професійна компетентність включає в себе знання теоретичної бази своєї професії, практичні навички та вміння їх застосовувати в роботі; правова культура та професійна компетентність педагогічних працівників взаємопов'язані і взаємодоповнюються. Недотримання законодавства може призвести до невиконання професійних обов'язків та порушення етичних норм. Для аналізу основних принципів правової культури педагогічних працівників, автором було створено опитування за допомогою Google Form. В цьому опитуванні викладачі, педагоги на педагогічно-науковій співробітнички Дунайського фахового коледжу національного університету «Одеська морська академія» повинні були оцінити свою правову культуру по 4 бальній шкалі, де 1 бал – низька оцінка, 2 бали – середній рівень, 3 бали – достатній рівень, 4 бали – високий рівень. В опитуванні взяли участь 50 респондентів. В процесі опитування необхідно було оцінити свою правову культуру за показниками: системність та комплексність, рівність та справедливість, шанобливе ставлення до прав здобувача, співпраця та партнерство, відповідальність та самовдосконалення.

В результаті опитування встановлено, що переважна більшість педагогічних працівників в Дунайському фаховому коледжі національного університету «Одеська морська академія» оцінюють свою правову культуру та її принципи на достатньому та високому рівні.

Ключові слова: правова освіта, правова культура, заклади фахової передвищої освіти, педагог, принципи правової культури.

The article analyzes and defines the role of legal culture in the professional activity of a modern pedagogical worker; the main trends in research of the legal culture of pedagogical workers in educational institutions are highlighted. It is established that legal culture and professional competence are two important aspects of professional activity. Legal culture is the knowledge of legislation and the ability to comply with it in the course of work. Professional competence includes knowledge of the theoretical basis of one's profession, practical skills and the ability to apply them in work; legal culture and professional competence of teachers are interrelated and complementary. Failure to comply with the law can lead to failure to fulfill professional duties and violation of ethical standards. To analyze the basic principles of the legal culture of teachers, the author created a survey using Google Form. In this survey, teachers, educators and pedagogical and research staff of the Danube Professional College of the National University "Odesa Maritime Academy" had to evaluate their legal culture on a 4-point scale, where 1 point is a low score, 2 points is an average level, 3 points is a sufficient level, and 4 points is a high level. A total of 50 respondents took part in the survey. In the course of the survey, it was necessary to evaluate their legal culture by the following indicators: systematic and comprehensive, equality and justice, respect for the rights of the applicant, cooperation and partnership, responsibility and self-improvement.

The survey found that the vast majority of teaching staff at the Danube Professional College of the National University "Odesa Maritime Academy" assess their legal culture and its principles at a sufficient and high level.

Key words: legal education, legal culture, institutions of professional higher education, teacher, principles of legal culture.

УДК 377. 011

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/58.2.26>

Смирнова І.М.,

докт. пед. наук, професор,
в.о. директора

Дунайського фахового коледжу
Національного університету
«Одеська морська академія»

Постановка проблеми у загальному вигляді.

В умовах сьогодення актуальним є питання розвитку правової культури педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти. Освітнє середовище закладу фахової передвищої освіти має бути комфортним для всіх учасників освітньо-виховного процесу, для здобувачів та викладачів. Адміністрація закладів освіти та органи управління освітою повинні забезпечити вільний доступ для педагогічних працівників до навчально-методичних матеріалів, і до нормативної бази, яка повинна відповідати специфіці їх професійно-педагогічної

діяльності. Правова культура та професійна компетентність є двома важливими аспектами в професійній діяльності. Правова культура полягає у знанні законодавства та вмінні дотримуватися його в процесі виконання роботи. Професійна компетентність включає в себе знання теоретичної бази своєї професії, практичні навички та вміння їх застосовувати в роботі.

Аналіз досліджень та публікацій. Вагомим науковим дослідженням правової культури можна знайти в працях Н. Вітрук, М. Козюбри, О. Ратінова, М. Вопленко, О. Радкевича, О. Лукашева,

В. Сальнікова та ін. Водночас аналіз публікацій зазначених науковців свідчить, що поза межами теоретико-правових досліджень залишаються важливі аспекти, як знаходження раціонального підходу до розуміння правової культури педагогічних працівників, підвищення її в закладах освіти.

Особливості формування правової культури педагогів досліджувались науковцями: З. Касаєв, В. Федяшин, А. Ольховська, М. Михайлова, О. Радкевич, С. Соколова, О. Фролов, О. Швидко та інші.

Як зазначає О. Радкевич «розвиток правової культури педагогічних працівників закладів освіти базується на концептуальних психологічних положеннях теорії мотивації професійної діяльності, концепції формування правового мислення» [6].

Науковець Р. Сербін поняття правової культури трактує як «категорію філософії права, яка характеризує зумовлене природним правом, всім соціальним, духовним, політичним, економічним ладом правове життя людини й людства, що полягає у досягнутому рівні розвитку правової дійсності, правосвідомості та загалом у рівні правового розвитку суб'єкта (людини, різних груп, всього населення, людства взагалі), і забезпечує верховенство права у суспільному житті, дієвість гуманістичних принципів справедливості, свободи й гуманізму, людини як вищої соціальної цінності, захист її честі й гідності, а також гарантованість державою, міжнародними інституціями захисту прав і свобод, загальнолюдських цінностей» [8].

Метою статті є виокремлення основних тенденцій досліджень правової культури педагогічних працівників в закладах фахової передвищої освіти; узагальнення результатів опитування оцінювання принципів правової культури педагогічних працівників, як частини професійної компетентності в Дунайському фаховому коледжі національного університету «Одеська морська академія».

Виклад основного матеріалу. Серед важливих доміант формування правової держави України, побудови громадянського суспільства, його цивілізованого розвитку основоположне значення має принцип законності та правопорядку, сформованість високої правосвідомості, правової культури громадян [9]. Правова культура є невід'ємною частиною професійної культури педагогічних працівників закладів фахової передвищої освіти. Розвиток правової культури педагогічних працівників забезпечується низкою заходів, що проводяться на рівні Міністерства освіти і науки України, обласних департаментів освіти, навчально-методичних (науково-методичних) центрів (кабінетів) та самих закладів фахової передвищої освіти. В умовах сучасного інформаційного суспільства більшість матеріалів нормативно-правового характеру розміщується на веб-ресурсах [6]. Правова культура в закладі освіти – це комплекс знань, навичок і цінностей, пов'язаних з правом і їх застосуванням

у повсякденному житті та професійній діяльності людини. Освіта в сфері правової культури є важливою складовою загальної освіти, оскільки навчання правам і обов'язкам громадян, засадам демократії, правовій культурі взагалі, є важливою передумовою формування високого рівня свідомості та відповідальності громадян перед законом та суспільством.

Освіта важлива для будь-якої держави, вона відіграє вирішальну роль у побудові справедливих і мирних суспільств і довіри до державних інституцій, у просуванні верховенства права та культури законності [4], у встановленні та реалізації свободи від бідності як права людини до забезпечення соціально-економічної мобільності, всебічного розвитку людської особистості, посилення поваги до прав людини та основних свобод, сприяє розумінню, толерантності та дружбі між усіма націями, расовими чи релігійними групами, і далі діяльність з підтримання миру [3].

Педагогічний працівник повинен бути ознайомлений з нормами законодавства про освіту та діяльність закладів фахової передвищої освіти, а також з правами дітей відповідно до Конвенції про права дитини (оскільки в ЗФПО вступають абітурієнти з 15 років). Він повинен знати свої обов'язки та відповідальність за їх порушення; мати глибокі знання про методики викладання, які допоможуть йому підтримувати права та інтереси здобувачів освіти; має дотримуватися професійних етичних стандартів і зобов'язаний створювати безпечне і сприятливе середовище для навчання та розвитку.

На думку автора, правова культура та професійна компетентність педагогічних працівників взаємопов'язані і взаємодоповнюються. Недотримання законодавства може призвести до невиконання професійних обов'язків та порушення етичних норм. Водночас, недостатня професійна компетентність може призвести до незнання законодавства та порушення прав та інтересів здобувачів та колег. Для успішної професійної діяльності, педагогічні працівники повинні мати не тільки достатні знання своєї професії, але й бути здатними застосовувати ці знання відповідно до вимог законодавства та морально-етичних принципів. Вони також повинні бути готовими дотримуватися норм права, виконувати професійні стандарти, забезпечувати якість наданих послуг та поважати права та інтереси своїх колег та здобувачів освіти. Педагогічні працівники закладів фахової передвищої освіти повинні розвивати в собі такі якості: порядність, повагу до права іншої людини на власну думку, чесність, емпатію, здатність дотримуватися законодавства у професійно-педагогічній діяльності, вміння налагоджувати правові відносини між учасниками освітнього процесу та стейкхолдерами.

На думку С. Радушина [7] професійно-правова культура педагога – це досконале і всебічне знання законів і нормативних актів, джерел права, на що він має спиратися; створення освітнього середовища, розуміння принципів права учасниками педагогічного процесу та методи правового регулювання відносин, професійного ставлення до права та практичного застосування працівником у освітньому процесі в суворій відповідності до правових чи адміністративних принципів законності, тобто високий ступінь права власності на конкретну професійну педагогічну практику.

На думку автора, в умовах сьогодення заклади освіти відіграють центральну роль у розвитку правової культури суспільства на всіх рівнях – глобальному, регіональному, національному та локальному. На даний час, коли йде систематичне оновлення освітнього законодавства, відбувається диверсифікація освітніх програм, педагогічний працівник повинен не лише сприяти формуванню в суспільстві сталого поважного ставлення до закону, але й сам активно освоювати необхідний правовий простір. В силу цього роль правової культури педагогічних працівників проявляється в подоланні правового нігілізму у всіх його специфічних проявах – від повного неприйняття тієї чи іншої правової конструкції, спотворення її правового змісту, до абсолютизації нормативного припису, його застосування на практиці [4].

Для аналізу основних принципів правової культури педагогічних працівників, автором було створене опитування за допомогою Google Form. В цьому опитуванні викладачі, педагоги на педагогічно-наукові співробітники Дунайського фахового коледжу національного університету «Одеська морська академія» повинні були оцінити свою правову культуру по 4 бальній шкалі, де 1 бал – низька оцінка, 2 бали – середній рівень, 3 бали – достатній

рівень, 4 бали – високий рівень (рис. 1). В опитуванні взяли участь 50 респондентів.

Проаналізувавши опитування автор відмічає такі результати:

1. Системність та комплексність. Розвиток правової культури педагогічних працівників повинен базуватися на комплексному підході, який передбачає взаємодію різних аспектів правової культури (наприклад, знання законодавства, вміння дотримуватися його в процесі виконання роботи, відповідальність тощо). (1 бал – 10% респондентів; 2 бали – 15% респондентів; 3 бали – 25% респондентів; 4 бали-50% респондентів).

2. Рівність та справедливість. Педагогічний працівник повинен дотримуватися принципу рівності та справедливості у стосунках зі своїми вихованцями, колегами та іншими учасниками освітнього процесу (1 бал – 4% респондентів; 2 бали – 6% респондентів; 3 бали – 20% респондентів; 4 бали – 70% респондентів).

3. Шанобливе ставлення до прав здобувача. Педагогічний працівник повинен розуміти та поважати права людини та громадянина, зокрема право на освіту та недискримінацію (1 бал – 6% респондентів; 2 бали – 15% респондентів; 3 бали – 29% респондентів; 4 бали – 50% респондентів).

4. Співпраця та партнерство. Педагогічний працівник повинен вести співпрацю та партнерство з іншими учасниками освітнього процесу, відкрито спілкуватися, ділитися досвідом та знаннями (1 бал – 4% респондентів; 2 бали – 20% респондентів; 3 бали – 26% респондентів; 4 бали – 40% респондентів).

5. Відповідальність та самовдосконалення. Педагог повинен бути відповідальним за свої дії та постійно підвищувати свою компетентність (1 бал – 10% респондентів; 2 бали – 12% респондентів; 3 бали – 18% респондентів; 4 бали – 60% респондентів).

Рис. 1. Аналіз основних принципів правової культури педагогів Дунайського фахового коледжу національного університету «Одеська морська академія»

З вищенаведеного автор може стверджувати, що переважна більшість педагогічних працівників в Дунайському фаховому коледжі національного університету «Одеська морська академія» оцінюють свою правову культуру та її принципи на достатньому та високому рівні.

Висновки. Формування правової культури педагогічних працівників в закладах фахової передвищої освіти має на меті не тільки забезпечення повноцінного розвитку особистості, але і формування позитивного відношення до права та закону, що сприятиме зміцненню демократії, правової державності та підвищенню рівня правопорядку в суспільстві. Встановлено, що правова культура педагогічних працівників базується на правовій грамотності та професійній компетентності, а фундамент правової культури закладається в умовах закладу освіти.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Armeisky O.S. Methods and means of forming the legal competence of technology teachers in the system of postgraduate education. Image of the modern teacher. 2016. № 7 (166). С. 13-18.
2. UNESCO and the United Nations. Strengthening the rule of law through education: A guide for policy makers. 2019. URL:https://www.unodc.org/documents/e4j/UNESCO/2795_18_Global_Citizenship_Education_for_the_Rule_of_Law_gris_complet.pdf
3. UNITED NATIONS. 17 Goals to change our world. 2015. URL:<https://www.un.org/sustainabledevelopment/>
4. Армейський О. С., Армейська Л. В. Розвиток професійно-правової діяльності вчителів технологій у педагогічній освіті на сучасному етапі. *Адаптивне управління: теорія і практика. Серія Педагогіка*. 2018. 5 (9).
5. Кравченко Л. Правова культура і компетентність особистості: спільне та відмінне культурологічного і компетентнісного підходів. *Імідж сучасного педагога*. 2020. № 4 (193) С. 29-33.
6. Радкевич О. П. Розвиток правової культури педагогічних працівників закладів професійної освіти: теорія і практика: монографія. Київ: Майстер Книг. 2020. 400 с.
7. Рудишин С. Д. Системний підхід до вищої освіти в Україні: освіченість, компетентність, національні цінності. *Педагогіка і психологія*. 2013. № 3. С. 69–75.
8. Сербин Р.А. Правова культура – важливий фактор розбудови правової держави: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: 12.00.12 «Філософія права». К. 2003. 17 с.
9. Ткачова Н. Професійна правова культура, її зміст та роль у подальшому цивілізованому розвитку України. *Правова освіта. Юридичний вісник*. 2012. № 3(24).
10. Янчук Н. Правова культура як складовий елемент професійної компетентності педагога. 2022. URL:<http://dspace.oduvs.edu.ua/handle/123456789/4545>